

CHIẾN TRANH THƯƠNG MẠI MỸ - TRUNG VÀ KHẢ NĂNG TÁC ĐỘNG ĐẾN CÔNG NGHIỆP, THƯƠNG MẠI VIỆT NAM

Nguyễn Thị Xuân Thuý
Viện Nghiên cứu Chiến lược, Chính sách công thương
Email: thuyips@gmail.com

Ngày nhận: 22/8/2018
Ngày nhận bản sửa: 30/8/2018
Ngày duyệt đăng: 05/9/2018

Tóm tắt:

Quan hệ thương mại Mỹ - Trung trở nên căng thẳng từ khi Mỹ quyết định lập ra hàng rào thuế quan 25% đối với hàng hóa xuất xứ Trung Quốc. Để xem xét tác động của cuộc chiến đến ngành công thương Việt Nam, bài viết này rà soát các danh mục hàng hóa phải chịu thuế 25% của mỗi nước và đối chiếu với cơ cấu xuất nhập khẩu của Việt Nam. Kết quả phân tích cho thấy, trong ngắn hạn, ngành công thương Việt Nam sẽ không chịu tác động trực tiếp từ hàng rào thuế quan, nhưng trong trung và dài hạn, xu hướng dịch chuyển đầu tư China+ của các nhà đầu tư nước ngoài và sự thay đổi giá trị của đồng tiền mỗi nước sẽ có cả tác động tích cực và tiêu cực đến công nghiệp và thương mại Việt Nam. Trong bối cảnh này, những gì Việt Nam cần làm là thuận lợi hóa thương mại, cải thiện môi trường đầu tư kinh doanh, nâng cao năng lực sản xuất trong nước, và theo dõi sát sao diễn biến của cuộc chiến để có giải pháp ứng phó kịp thời.

Từ khóa: Chiến tranh thương mại Mỹ - Trung, công thương Việt Nam, cán cân thương mại.

US-China Trade War and Its Potential Effects on Vietnam's Industry and Trade

Abstract:

The US-China trade conflict has been accelerated since the US decided to impose a 25% tariff on Chinese origin goods. To consider the impacts of the US- China trade conflict on Vietnam's industry and trade, this paper reviews the two countries' lists of commodities subject to a 25% tariff, and compares them with import-export structure of Vietnam with China and the US. The results show that in the short term, Vietnam's trade and industry will not be affected directly from the trade war, but in the medium to long terms, investors' "China+" policy as well as changes in the value of each currency will bring both positive and negative impacts on the Vietnam's industry and trade. In the current context, what Vietnam needs to do is to facilitate trade, improve the business and investment environment, upgrade domestic production capacity, and closely monitor the two countries' actions to react timely and appropriately.

Keywords: US-China trade war, Vietnam industry and trade, trade balance.

1. Đặt vấn đề

Thời gian gần đây, quan hệ thương mại giữa Mỹ và Trung Quốc ngày càng trở nên căng thẳng khi hai bên liên tục trả đũa lẫn nhau bằng các biện pháp thuế quan. Mỹ và Trung Quốc là hai nền kinh tế lớn nhất thế giới, đồng thời cũng là hai đối tác thương mại lớn của Việt Nam. Thương mại của hai nước này với Việt Nam chiếm hơn 1/3 tổng kim ngạch thương mại của Việt Nam năm 2017. Căng thẳng thương mại hai nước leo thang ít nhiều sẽ ảnh hưởng đến Việt Nam.

Nhưng mức độ và phạm vi ảnh hưởng tùy thuộc vào cơ cấu mặt hàng bị áp thuế và chính sách thương mại của hai nước trong thời gian tới. Nhiều ý kiến cho rằng Việt Nam sẽ hưởng lợi từ chính sách này do hàng hóa Trung Quốc sẽ trở nên kém cạnh tranh hơn khi bị Mỹ áp mức thuế mới (VnEconomy, 2018). Một số ý kiến khác lại cho rằng Việt Nam sẽ chịu tác động mạnh bởi Trung Quốc và Mỹ là hai đối tác thương mại lớn nhất của Việt Nam, trong khi đó nền kinh tế Việt Nam đã hội nhập sâu rộng và chủ yếu dựa vào xuất nhập khẩu (FT Confidential Research, 2018).

Để xem xét khả năng tác động của cuộc chiến đến thương mại và các ngành sản xuất của Việt Nam, bài viết này sẽ tổng hợp lại quá trình dẫn đến cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung, tìm hiểu nguyên nhân, rà soát danh mục các mặt hàng phải chịu thuế 25% của mỗi nước và so sánh với cơ cấu thương mại của Việt Nam. Bài viết cũng sẽ đưa ra một số gợi ý về những gì Việt Nam cần làm trong bối cảnh diễn ra cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung.

2. Quá trình dẫn đến chiến tranh thương mại Mỹ - Trung

Căng thẳng thương mại giữa hai nước bắt đầu từ tháng 4 năm 2017 khi tổng thống Mỹ Donald Trump, sau nhiều lần khẳng định đưa việc làm và ngành chế tạo trở lại nước Mỹ, đã chỉ đạo Bộ Thương mại điều tra về việc nhập khẩu thép và nhôm từ Trung Quốc và một số quốc gia khác có thể đe dọa an ninh quốc gia của Mỹ.

Tháng 8 năm 2017, Tổng thống Mỹ khởi xướng cuộc điều tra nhằm vào Trung Quốc. Ông yêu cầu Đại diện Thương mại Hoa Kỳ (United States Trade Representative) Robert Lighthizer xem xét về sự bất bình đẳng thương mại với Trung Quốc, tập trung vào những cáo buộc về hành vi trộm cắp tài sản trí tuệ của Hoa Kỳ.

Tháng 1 năm 2018, Mỹ đã có hành động đầu tiên tấn công Trung Quốc khi công bố thuế quan đối với

các tấm pin mặt trời nhập khẩu, hầu hết là từ Trung Quốc, và máy giặt.

Ngày 9 tháng 3 năm 2018, từ các khuyến nghị về thuế quan của Bộ Thương mại, Tổng thống đã thông báo áp thuế suất nhập khẩu đối với thép toàn cầu là 25% và nhôm là 10%. Trung Quốc, nước xuất khẩu thép lớn nhất thế giới, cho rằng mức thuế này là “một cuộc tấn công nghiêm trọng” đối với thương mại quốc tế và nói rằng sẽ có “hành động cứng rắn” nếu các doanh nghiệp Trung Quốc chịu thiệt hại.

Ngày 2 tháng 4 năm 2018, nhằm đáp trả các biện pháp thương mại của Mỹ đối với thép và nhôm, Trung Quốc áp đặt thuế quan đối với hàng nhập khẩu từ Mỹ trị giá khoảng 3 tỷ USD, bao gồm mức thuế 15% đối với 120 sản phẩm của Mỹ như trái cây, các loại hạt, rượu vang và thép ống. Ngoài ra, 8 mặt hàng khác của Mỹ phải chịu mức thuế 25%, trong đó có nhôm tái chế và thịt lợn.

Mỹ đã phản ứng ngay trong vòng 24 giờ sau hành động đáp trả đầu tiên của Trung Quốc. Đại diện Thương mại Hoa Kỳ đề xuất mức thuế 25% đối với gần 1.300 hàng hóa nhập khẩu từ Trung Quốc, gồm các mặt hàng thuộc ngành hàng không vũ trụ, máy móc và thiết bị y tế, với tổng trị giá nhập khẩu khoảng 50 tỷ USD. Ngày hôm sau, chính phủ Trung Quốc công bố kế hoạch tăng thuế trả đũa tương tự như đề xuất của phía Mỹ - 25% đối với một loạt các sản phẩm nhập khẩu từ Mỹ trị giá khoảng 50 tỷ USD. Danh sách của Trung Quốc gồm 106 sản phẩm, trong đó có máy bay, ô tô, đậu nành, hóa chất...

Ngày 5 tháng 4 năm 2018, Tổng thống Mỹ đe dọa một lần sóng thuế quan mới trị giá 100 tỷ USD. Ông yêu cầu Đại diện Thương mại Hoa Kỳ xem xét những sản phẩm mà chính quyền Mỹ có thể nhắm đến.

Ngày 16-17 tháng 4 năm 2018, tình hình trở nên căng thẳng hơn khi Mỹ tuyên bố cấm công ty ZTE, một trong những công ty công nghệ hàng đầu của Trung Quốc, mua linh kiện của các công ty Mỹ trong vòng bảy năm bởi cáo buộc vi phạm thỏa thuận tôn trọng các lệnh trừng phạt đối với Iran và Bắc Triều Tiên. Ngày hôm sau, Bộ Thương mại Trung Quốc cho biết họ sẽ bắt đầu áp thuế nhập khẩu 179% đối với lúa miến nhập khẩu từ Mỹ sau một cuộc điều tra cho thấy các lô hàng đã được trợ giá không công bằng và gây thiệt hại cho các nhà sản xuất Trung Quốc. Lúa miến là một loại ngũ cốc được sử dụng trong chăn nuôi gia súc và sản xuất một loại rượu

phổ biến của Trung Quốc. Năm 2017, Trung Quốc nhập khẩu khoảng 1 tỷ USD lúa miến của Mỹ.

Ngày 22 tháng 4 năm 2018, các quan chức Hoa Kỳ và Trung Quốc bày tỏ sự quan tâm đến việc tổ chức đàm phán để thảo luận về các vấn đề thương mại. Đầu tháng 5 năm 2018, các cuộc đàm phán bắt đầu. Nhà Trắng cho biết vòng đàm phán đầu tiên vào đầu tháng 5 là “những cuộc thảo luận thẳng thắn”. Trong khi đó, Trung Quốc cho biết giữa hai bên vẫn còn khoảng cách khá xa về một số vấn đề.

Ngày 29 tháng 5 năm 2018, trong một động thái bất ngờ, Nhà Trắng cho biết họ sẽ tiếp tục với mức thuế 25% đối với 50 tỷ đô la hàng hóa nhập khẩu từ Trung Quốc. Đồng thời, Mỹ cũng công bố giới hạn mới đối với đầu tư của Trung Quốc vào các ngành công nghiệp công nghệ cao.

Ngày 15 tháng 6 năm 2018, Đại diện Thương mại Hoa Kỳ công bố danh sách sửa đổi 50 tỷ USD các mặt hàng nhập khẩu từ Trung Quốc sẽ bị áp mức thuế 25%, được chia thành hai giai đoạn. Danh sách của giai đoạn 1 bắt đầu từ ngày 6 tháng 7 năm 2018, với tổng trị giá nhập khẩu năm 2017 đạt 34 tỷ USD. So với danh sách ban đầu được đề xuất vào ngày 3 tháng 4 năm 2018, danh sách mới tập trung nhiều hơn vào các hàng hoá trung gian. Hiện nay 95% mặt hàng nhập khẩu có kim ngạch lớn nhất của Mỹ là đầu vào trung gian hoặc thiết bị vốn cho các công ty đang hoạt động tại Mỹ, và chủ yếu nhập khẩu từ Trung Quốc. Cùng ngày, Trung Quốc cũng đưa ra một danh sách đáp trả, áp thuế 25% đối với các mặt hàng nhập khẩu từ Mỹ, trong đó có rất nhiều sản phẩm nông nghiệp và thực phẩm. Trung Quốc cũng có kế hoạch tiếp cận hai giai đoạn, bao gồm 34 tỷ USD bắt đầu từ ngày 6 tháng 7 năm 2018 chủ yếu đối với đậu nành và ô tô. Kế hoạch đối với 16 tỷ USD còn lại sẽ được công bố sau tùy thuộc vào việc chính quyền Trump có áp đặt giai đoạn hai hay không, chủ yếu là dầu thô, nhựa, hóa chất. So với những gì đã đề xuất vào ngày 4 tháng 4 năm 2018, Trung Quốc bổ sung các mặt hàng nhiên liệu khoáng, một số hàng tiêu dùng và thiết bị y tế, và loại bỏ máy bay, mặt hàng chiếm khoảng 16,3 tỷ USD nhập khẩu từ Mỹ trong năm 2017.

Ngày 18 tháng 6 năm 2018, đáp lại các mức thuế trả đũa của Trung Quốc công bố ngày 15 tháng 6 năm 2018, Tổng thống Trump chỉ đạo Đại diện Thương mại Hoa Kỳ xác định thêm các hàng hoá nhập khẩu từ Trung Quốc với tổng trị giá khoảng 200 tỷ USD để áp mức thuế 10%.

Ngày 10 tháng 7 năm 2018, theo yêu cầu của Tổng thống, Đại diện Thương mại Hoa Kỳ đưa ra danh sách mặt hàng nhập khẩu từ Trung Quốc trị giá khoảng 200 tỷ USD phải chịu mức thuế mới 10%. Danh sách gồm hơn 6.000 mặt hàng khác nhau, trong đó hàng hóa trung gian, như phụ tùng linh kiện máy tính và ô tô, chiếm khoảng 47%. Các mặt hàng tiêu dùng tăng nhiều hơn so với danh sách công bố ngày 15 tháng 6, bao gồm điện thoại, máy tính, đồ nội thất, đèn và vali, túi xách. Danh sách đề xuất cũng bao gồm các mặt hàng tiêu dùng như thực phẩm, hoa quả. Tổng cộng 6.031 dòng thuế 8 số, do phía Mỹ đề xuất sau khi xem xét, đánh giá toàn bộ nền kinh tế của Trung Quốc, xuất hiện ở hầu hết các chương trong bảng hài hoà thuế quan (HS). Danh sách này kết hợp với danh sách 50 tỷ USD ngày 15 tháng 6 sẽ đạt khoảng 250 tỷ USD trong tổng kim ngạch 505 tỷ USD hàng hóa nhập khẩu từ Trung Quốc vào năm 2017.

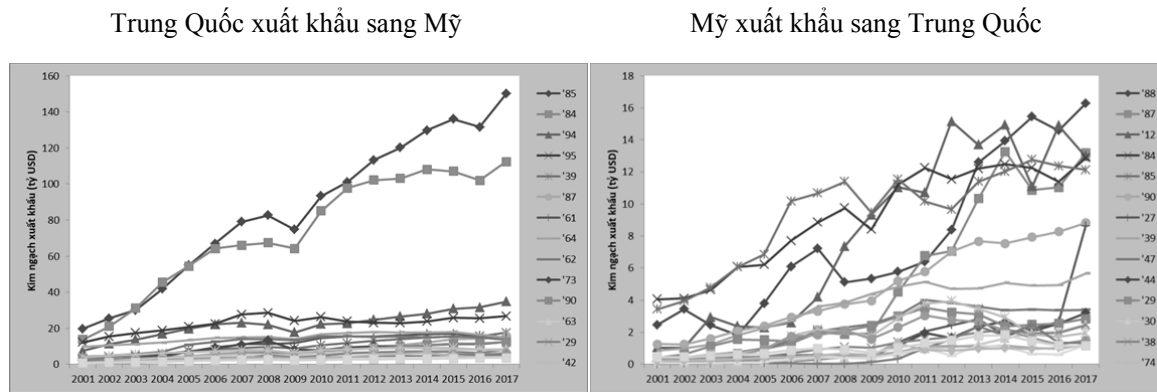
Ngày 1 tháng 8 năm 2018, Tổng thống chỉ thị Đại diện Thương mại Hoa Kỳ xem xét tăng mức thuế đã đề xuất đối với 200 tỷ USD hàng hóa Trung Quốc từ 10% lên 25%. Hai ngày sau đó, Trung Quốc cảnh báo nước này đang chuẩn bị đánh thuế thêm 60 tỷ USD hàng hoá Mỹ nếu tổng thống Trump thực sự tăng mức thuế suất đối với 200 tỷ USD hàng hoá Trung Quốc. Kết hợp với danh sách 50 tỷ USD, tổng giá trị hàng hoá của Mỹ bị áp thuế sẽ đạt khoảng 110 tỷ USD trong tổng kim ngạch 130 tỷ USD Trung Quốc nhập khẩu từ Mỹ năm 2017.

Ngày 7 tháng 8 năm 2018, Đại diện thương mại Mỹ đã công bố danh sách các mặt hàng nhập khẩu từ Trung Quốc với tổng trị giá 16 tỷ USD sẽ bị áp thuế 25% từ ngày 23 tháng 8 năm 2018. Ngay sau đó, ngày 8 tháng 8, Trung Quốc cho biết họ sẽ bắt đầu áp thuế suất 25 % lên 16 tỷ USD hàng hóa Mỹ từ ngày 23 tháng 8. Danh sách hàng hóa Mỹ chịu mức thuế mới bao gồm than đá, dầu mỏ, hóa chất và thiết bị y tế.

3. Quan hệ thương mại Mỹ - Trung và nguyên nhân dẫn đến cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung

Từ khi Trung Quốc gia nhập Tổ chức Thương mại Thế giới (WTO) năm 2001, chênh lệch cán cân thương mại giữa hai nước mỗi năm một tăng. Số liệu thống kê thương mại của Trung tâm Thương mại quốc tế (ITC Trademap) cho thấy, năm 2001, Mỹ thâm hụt với Trung Quốc chưa đến 100 tỷ USD thì đến 2017, con số này đã vượt 300 tỷ USD. Cơ cấu hàng hoá Trung Quốc xuất khẩu sang Mỹ tập

Hình 1. Thương mại song phương Mỹ - Trung, 2001-2017

Ghi chú: Mã HS 2 số của một số mặt hàng xuất nhập khẩu: máy móc thiết bị (84), hàng điện tử (85), máy bay (88), ô tô (87), hàng nông sản (12).

Nguồn: ITC Trademap (2018).

trung chủ yếu vào hai nhóm hàng chính là máy móc thiết bị và sản phẩm điện tử. Tỷ trọng của hai nhóm này trong tổng kim ngạch xuất khẩu của Trung Quốc sang Mỹ tăng từ 32% năm 2001 lên 50% năm 2017. Mặc dù bị thâm hụt thương mại với Trung Quốc, xuất khẩu của Mỹ sang Trung Quốc giai đoạn 2001-2017 vẫn tăng trưởng với tốc độ bình quân 13%/năm, từ 19 tỷ USD năm 2001 lên 130 tỷ năm 2017. Các mặt hàng xuất khẩu của Mỹ cũng đa dạng hơn, gồm máy bay, ô tô, hàng nông sản, máy móc thiết bị, và hàng điện tử.

Theo diễn biến cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung có thể thấy quyết định châm ngòi xuất phát từ phía Mỹ khi tuyên bố tăng thuế nhập khẩu thép và nhôm, và từ đó hai bên liên tục đưa ra những hành động đáp trả lẫn nhau. Để giải thích cho những quyết định của phía Mỹ, Đại diện thương mại Hoa Kỳ thường viện dẫn lý do “thương mại không công bằng” gây ra bởi các chính sách bóp méo thị trường của Trung Quốc về chuyển giao công nghệ và sở hữu trí tuệ.

Để có căn cứ đưa ra những cáo buộc trên, Đại diện thương mại Hoa Kỳ đã tổ chức buổi điều trần công khai vào ngày 10 tháng 10 năm 2017 và nhận được khoảng 70 văn bản cung cấp thông tin từ các hiệp hội, cộng đồng doanh nghiệp, học giả, và các công ty luật của Mỹ. Các bằng chứng đã cho thấy nhiều hành vi, chính sách của chính phủ Trung Quốc liên quan đến chuyển giao công nghệ, sở hữu trí tuệ và đổi mới là không hợp lý hoặc phân biệt đối xử. Cụ thể, United States Trade Representative (2018a) chỉ ra rằng:

- “Trung Quốc sử dụng các yêu cầu liên doanh,

hạn chế đầu tư nước ngoài, các quy trình cấp phép, và thủ tục hành chính để yêu cầu hoặc gây áp lực chuyển giao công nghệ đối với các công ty Mỹ;

-Trung Quốc không cho phép các công ty Mỹ đưa ra các điều khoản dựa trên thị trường trong quá trình đàm phán cấp phép và các cuộc đàm phán liên quan đến công nghệ khác;

-Trung Quốc chỉ đạo và tạo điều kiện cho việc đầu tư có hệ thống và mua lại các công ty và tài sản của Mỹ để đạt được chuyển giao công nghệ quy mô lớn;

-Trung Quốc tiến hành và hỗ trợ việc xâm nhập vào các mạng máy tính thương mại của Hoa Kỳ để giành quyền truy cập trái phép vào thông tin các doanh nghiệp có giá trị thương mại.”

Theo ước tính của các chuyên gia kinh tế Mỹ, mỗi năm Mỹ thiệt hại khoảng 50 tỷ USD gây ra bởi các hành vi, chính sách không công bằng của Trung Quốc (United States Trade Representative, 2018a). Đại diện Thương mại Hoa Kỳ đã đề xuất các hành động thích hợp để giải quyết những vấn đề trên, bao gồm áp thuế 25% đối với 50 tỷ USD hàng hoá nhập khẩu từ Trung Quốc, là những mặt hàng có tầm quan trọng chiến lược và được hưởng lợi từ chương trình “Sản xuất tại Trung Quốc 2025” và các chính sách công nghiệp khác của Trung Quốc. Bên cạnh đó, Đại diện thương mại Hoa Kỳ cũng đang theo đuổi giải quyết tranh chấp tại Tổ chức Thương mại Thế giới (WTO) để xử lý các trường hợp cấp phép có tính phân biệt đối xử của Trung Quốc. Ngoài ra, Tổng thống Mỹ cũng đã chỉ đạo Bộ Tài chính xem xét tìm giải pháp để giải quyết những lo ngại về đầu tư của Trung Quốc vào một số lĩnh vực công nghệ chuyên sâu.

Bảng 1: Các mặt hàng Mỹ đánh thuế 25%

Chương HS	Mô tả	Số mặt hàng trong Danh sách 34 tỷ USD	Số mặt hàng trong Danh sách 16 tỷ USD
27	Nhiên liệu khoáng	-	3
28	Hoá chất vô cơ	1	-
34	Xà phòng	-	3
38	Hoá chất khác	-	2
39	Sản phẩm bằng nhựa	-	147
40	Sản phẩm bằng cao su	2	-
70	Sản phẩm bằng thủy tinh	-	1
73	Sản phẩm bằng sắt thép	-	6
76	Sản phẩm bằng nhôm	-	2
84	Máy và trang thiết bị	417	32
85	Thiết bị điện, điện tử	186	36
86	Xe lửa	17	14
87	Ô tô	41	19
88	Máy bay	15	-
89	Tàu thủy	10	2
90	Thiết bị quang học	129	17
Tổng		818	284

Nguồn: *United States Trade Representative (2018b)*.

Danh mục 34 tỷ USD Mỹ áp thuế 25% từ ngày 6/7/2018 bao gồm 818 dòng thuế 8 số, trong đó chủ yếu là máy và thiết bị cơ khí, thiết bị điện, điện tử, thiết bị quang học, và các mặt hàng khác thuộc các chương hoá chất, cao su và các loại phương tiện giao thông. Hầu hết các mặt hàng này đang được hưởng mức thuế khá thấp, dưới 5%. Danh mục 16 tỷ USD bị áp thuế 25% từ ngày 23/8/2018 bao gồm 284 dòng thuế 8 số, trong đó chủ yếu là hoá chất các loại, máy và thiết bị cơ khí, thiết bị điện, điện tử, và các mặt hàng khác như ô tô, và các thiết bị quang học, y tế... Về phía Trung Quốc, danh mục 34 tỷ USD tập trung chủ yếu vào hàng nông sản; trong khi đó, danh mục 16 tỷ tập trung vào các mặt hàng ô tô và dầu mỏ. Mức thuế trước đó của Trung Quốc đối với các mặt hàng nhập khẩu từ Mỹ nằm trong khoảng 5% đối với máy móc, thiết bị, 19% đối với ô tô, và từ 10-50% đối với hàng nông sản. Do đó, mức độ tác động của hàng rào thuế quan đối với hàng hoá Trung Quốc sẽ lớn hơn đối với hàng hoá của Mỹ.

Như vậy, qua các báo cáo của cả hai phía cho thấy, nguyên nhân dẫn đến cuộc chiến thương mại không chỉ đơn thuần là do thâm hụt cán cân thương mại của Mỹ, mà sâu sa hơn là sự cạnh tranh giữa hai

quốc gia về công nghệ, là sự bất lợi của các doanh nghiệp Mỹ hoạt động đầu tư tại Trung Quốc, và sự can thiệp sâu của nhà nước Trung Quốc trong đầu tư, sản xuất kinh doanh thông qua các doanh nghiệp nhà nước. “Với những biện pháp thương mại mạnh mẽ đánh vào hàng hoá nhập khẩu từ Trung Quốc, Mỹ hy vọng sẽ làm thay đổi hành vi của Trung Quốc, tạo sân chơi bình đẳng cho các doanh nghiệp của mình trong quan hệ đầu tư, kinh doanh với các đối tác Trung Quốc” (United States Trade Representative, 2018a).

4. Khả năng tác động của chiến tranh thương mại Mỹ - Trung đến công nghiệp, thương mại Việt Nam

Trung Quốc và Mỹ là hai đối tác thương mại lớn nhất của Việt Nam. Kim ngạch xuất nhập khẩu của Việt Nam năm 2017 đạt trên 120 tỷ với Trung Quốc và gần 50 tỷ với Mỹ. Cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung sẽ ít nhiều tác động đến công nghiệp và thương mại của Việt Nam, nhưng mức độ ảnh hưởng ra sao còn phụ thuộc vào cơ cấu thương mại giữa Việt Nam với Mỹ và với Trung Quốc, vào năng lực sản xuất trong nước của mỗi nước, và vào năng lực xuất khẩu của các đối tác thương mại khác của

Bảng 2. Các mặt hàng Trung Quốc đánh thuế 25%

Chương HS	Mô tả	Số mặt hàng trong Danh sách 34 tỷ USD	Số mặt hàng trong Danh sách 16 tỷ USD
02	Thịt động vật	48	-
03	Thuỷ hải sản	182	-
04	Sữa và sản phẩm từ sữa	21	-
05	Sản phẩm gốc động vật	1	-
07	Rau củ	93	-
08	Quả	86	-
10	Ngũ cốc	14	-
11	Sản phẩm xay xát, tinh bột	5	-
12	Hạt và quả có dầu	4	-
14	Nguyên liệu thực vật	1	-
16	Chế phẩm từ thịt, cá	41	-
20	Chế phẩm từ rau, quả	3	-
22	Đồ uống	2	-
23	Phế liệu ngành công nghiệp thực phẩm	3	1
24	Thuốc lá và nguyên liệu	12	-
26	Quặng	-	3
27	Nhiên liệu khoáng	-	64
29	Hoá chất hữu cơ	-	11
34	Xà phòng	-	3
35	Tinh bột biến tính	-	1
39	Sản phẩm từ nhựa	-	13
40	Sản phẩm từ cao su	-	1
44	Gỗ và mặt hàng từ gỗ	-	3
45	Lie và sản phẩm bằng lie	-	1
47	Bột giấy từ gỗ	-	4
51	Lông cừu, lông động vật	-	4
52	Bông	1	3
55	Xơ, sợi staple nhân tạo	-	2
63	Sản phẩm dệt may khác	-	2
70	Sản phẩm từ thuỷ tinh	-	1
71	Ngọc trai	-	2
72	Gang thép	-	7
73	Sản phẩm bằng sắt thép	-	2
74	Sản phẩm bằng đồng	-	1
75	Sản phẩm bằng niken	-	1
76	Sản phẩm bằng nhôm	-	1
79	Sản phẩm bằng kẽm	-	1
80	Sản phẩm bằng thiếc	-	1
81	Kim loại cơ bản khác	-	12
85	Thiết bị điện, điện tử	-	2
87	Ô tô	28	178
89	Tàu thuỷ	-	1
90	Thiết bị quang học	-	7
Tổng		545	333

Nguồn: Ministry of Finance of the People's Republic of China (2018)

hai nước này (đôi thủ cạnh tranh xuất khẩu của Việt Nam vào thị trường Trung Quốc và Mỹ). Về lý thuyết, khi thương mại giữa hai nước giảm do hàng rào thuế quan tăng lên, để bù đắp phần thiếu hụt về nhập khẩu, hai nước này sẽ phải nhập khẩu từ nguồn khác hoặc đẩy mạnh sản xuất trong nước, và để bù đắp phần dư thừa xuất khẩu, hai nước sẽ phải giảm sản xuất trong nước hoặc tìm thị trường xuất khẩu mới. Trong ngắn hạn, sản xuất trong nước khó có thể điều chỉnh ngay lập tức, do vậy, các nhà nhập khẩu sẽ phải tìm nguồn nhập khẩu từ các đối tác thương mại khác, và đây là cơ hội để các nước thay thế Trung Quốc xuất khẩu hàng hoá vào thị trường Mỹ và ngược lại; đồng thời, các nhà xuất khẩu của hai nước sẽ tìm thị trường xuất khẩu mới, tạo ra áp lực cạnh tranh cho doanh nghiệp trong nước của các nước nhập khẩu.

Nhìn vào cơ cấu thương mại giữa Việt Nam với Mỹ từ 2001 đến nay có thể thấy cơ cấu mặt hàng xuất khẩu của Việt Nam vẫn chủ yếu là các mặt hàng truyền thống gồm quần áo, giày dép, và đồ gỗ. Từ 2011 đến nay, kim ngạch xuất khẩu các loại máy, thiết bị cơ khí và thiết bị điện, điện tử có xu hướng tăng nhanh rõ rệt, với tốc độ tăng trưởng lần lượt là 31% và 18%. Các mặt hàng này chủ yếu được xuất khẩu bởi các doanh nghiệp đầu tư nước ngoài đang hoạt động tại Việt Nam. Trong danh mục các mặt hàng Mỹ áp thuế 25% không có mặt hàng tiêu dùng như giày dép, quần áo, đồ gỗ nội thất, mà chủ yếu là máy, thiết bị và hàng điện tử. Như vậy, khi các loại máy, thiết bị cơ khí và thiết bị điện, điện tử xuất xứ Trung Quốc bị tăng thuế từ 1-2% lên 25%, các doanh nghiệp sản xuất các mặt hàng này ở nước khác sẽ có cơ hội xuất khẩu sang Mỹ, thay thế nguồn cung từ Trung Quốc. Mặt khác, với các nhà đầu tư có chính sách dùng Trung Quốc làm cơ sở sản xuất để phục vụ thị trường toàn cầu thì chính sách này của Mỹ sẽ khiến họ phải xem xét dịch chuyển đầu tư sang nước khác để tránh tác rủi ro từ cuộc chiến. Đây cũng là cơ hội cho các nước lân cận Trung Quốc đón làn sóng đầu tư nước ngoài, đặc biệt trong các ngành chịu tác động trực tiếp từ chính sách thuế, chủ yếu là những ngành công nghiệp chế tạo thiết bị, công nghệ cao.

Về nhập khẩu, Việt Nam nhập khẩu từ Mỹ chủ yếu là các mặt hàng điện tử, chiếm gần 1/3 kim ngạch nhập khẩu của Việt Nam, máy thiết bị cơ khí và bông nguyên liệu. Trong các mặt hàng này, chỉ có bông nguyên liệu nằm trong danh mục chịu thuế 25% của Trung Quốc, do vậy, khi Trung Quốc tăng

thuế, các nhà xuất khẩu bông của Mỹ sẽ tìm kiếm thị trường mới, và với ngành dệt may phát triển, Việt Nam sẽ là thị trường mà các doanh nghiệp Mỹ tính đến. Do chưa chủ động được nguồn nguyên liệu bông trong nước, nên đây được xem là cơ hội cho các doanh nghiệp dệt Việt Nam tiếp cận với nguồn cung bông nguyên liệu từ Mỹ. Mặc dù các mặt hàng nông sản thực phẩm không nằm trong nhóm sản phẩm Việt Nam có kim ngạch nhập khẩu lớn, nhưng do tác động từ hàng rào thuế quan của Trung Quốc, có khả năng nhập khẩu các mặt hàng nông sản (hoa quả, ngũ cốc, thịt...) từ Mỹ vào Việt Nam sẽ tăng mạnh hơn trong thời gian tới, ít nhiều sẽ ảnh hưởng đến ngành chăn nuôi và trồng trọt trong nước.

Trong quan hệ thương mại với Trung Quốc, mặt hàng Việt Nam xuất khẩu sang Trung Quốc chủ yếu là hàng điện tử, hoa quả, bông sợi... So với danh mục hàng nhập khẩu Trung Quốc áp thuế 25%, chỉ có hoa quả, bông sợi xuất khẩu từ Việt Nam có cơ hội thay thế. Tuy nhiên, hoa quả của Việt Nam khác chủng loại hoa quả nhập khẩu từ Mỹ nên khả năng thay thế không cao. Riêng về bông sợi, chính sách thuế của hai nước mở ra cơ hội cho các doanh nghiệp dệt may Việt Nam đẩy mạnh hơn nữa xuất khẩu bông sợi sang Trung Quốc. Về nhập khẩu, nhóm hàng có kim ngạch nhập khẩu lớn nhất từ Trung Quốc chủ yếu là máy thiết bị cơ khí, hàng điện tử, sắt thép, và nhựa, tất cả đều thuộc đối tượng chịu thuế 25% của Mỹ. Do vậy, các nhà xuất khẩu Trung Quốc sẽ tìm kiếm các thị trường xuất khẩu thay thế, đồng thời, các nhà đầu tư Trung Quốc cũng sẽ tìm cách dịch chuyển đầu tư ra nước ngoài để tránh xuất xứ Trung Quốc. Xu hướng này vừa là cơ hội cho các doanh nghiệp và người tiêu dùng trong nước tiếp cận nguồn cung dồi dào hơn từ Trung Quốc, nhưng đồng thời các doanh nghiệp trong nước sản xuất các mặt hàng này cũng sẽ chịu áp lực cạnh tranh lớn hơn. Ngoài ra, để tránh hàng rào thuế quan của Mỹ, có nguy cơ xảy ra gian lận thương mại, hàng hoá Trung Quốc lấy xuất xứ Việt Nam để xuất khẩu sang Mỹ. Hành vi này nếu bị Mỹ phát hiện sẽ làm ảnh hưởng đến các doanh nghiệp sản xuất trong nước, và gây thêm rủi ro trong quan hệ thương mại Việt - Mỹ.

Ngoài những tác động trực tiếp liên quan đến sản xuất, thương mại nêu trên, cuộc chiến thương mại Trung Mỹ cũng gây ra những tác động gián tiếp đến ngành công nghiệp, thương mại của Việt Nam. Do bất ổn về thị trường và môi trường kinh doanh tại Trung Quốc ảnh hưởng bởi cuộc chiến, thị trường chứng khoán của Trung Quốc đã bị thiệt hại nặng nề,

khiến các doanh nghiệp khó thu hút được vốn đầu tư thông qua kênh này. Bên cạnh đó, các biện pháp phi thuế của Trung Quốc sẽ tạo môi trường kinh doanh bất ổn, khiến các nhà đầu tư nước ngoài đang hoạt động tại Trung Quốc gặp khó khăn, gây ra xu hướng dịch chuyển đầu tư sang các nước trong khu vực (chính sách China +). Các tập đoàn đa quốc gia đang hoạt động tại Trung Quốc sẽ phải tái cấu trúc chuỗi cung ứng toàn cầu theo hướng giảm phụ thuộc vào nguồn cung từ Trung Quốc, và tìm kiếm nguồn cung từ các nước khác trong khu vực. Xu hướng này sẽ là cơ hội lớn cho các nước trong khu vực tận dụng để thu hút đầu tư nước ngoài, đặc biệt vào các lĩnh vực công nghiệp chế tạo, công nghệ cao, là đối tượng bị ảnh hưởng lớn từ cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung.

Tác động của cuộc chiến còn được nhìn nhận thông qua mối tương quan giữa đồng Việt Nam với đồng nhân dân tệ và đồng đô la Mỹ. Từ tháng 4/2018 đến nay, đồng nhân dân tệ đang dần bị mất giá, khiến hàng hoá xuất khẩu của Trung Quốc sang Việt Nam trở nên “rẻ” hơn, và hàng hoá Việt Nam xuất khẩu sang Trung Quốc trở nên “đắt” hơn. Ngược lại, sự mạnh lên của đồng đô la Mỹ so với đồng Việt Nam sẽ tạo thuận lợi hơn cho hàng hoá Việt Nam xuất khẩu sang Mỹ. Khi mà ngành công nghiệp Việt Nam vẫn đang phụ thuộc nhiều vào đầu vào nhập khẩu từ Trung Quốc, và phần lớn hàng hoá cuối cùng được xuất khẩu sang thị trường Hoa Kỳ, thì biến động tỷ giá giữa đồng Việt Nam với đồng nhân dân tệ và đô la Mỹ như hiện nay đang có chiều hướng tạo thuận lợi hơn cho hoạt động ngoại thương của Việt Nam.

Tóm lại, những phân tích về cơ cấu thương mại và xu hướng đầu tư trên đây cho thấy nếu cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung chỉ dừng lại ở mức 50 tỷ USD thì các doanh nghiệp Việt Nam không có nhiều cơ hội để tăng kim ngạch xuất khẩu vào hai thị trường này, bởi cơ cấu xuất khẩu của Việt Nam không có nhiều hàng hoá thay thế cho hàng hoá trong danh mục áp thuế của cả hai nước. Thương mại tăng, nếu có, chủ yếu do tác động gián tiếp từ sự mạnh lên của đồng đô la Mỹ và sự yếu đi của đồng nhân dân tệ. Chỉ khi cuộc chiến tiếp tục leo thang và danh mục hàng hoá chịu thuế 200 tỷ USD có hiệu lực, bao gồm các mặt hàng Việt Nam có lợi thế xuất khẩu thì khi đó, các doanh nghiệp Việt Nam mới có cơ hội tăng kim ngạch xuất khẩu sang Mỹ nhờ thay thế hàng hoá xuất xứ Trung Quốc. Về cơ hội thu hút đầu tư, trong tương lai nếu Việt Nam vẫn muốn tiếp tục duy trì chính sách phát triển kinh tế dựa vào đầu

tư nước ngoài, thì đây chính là cơ hội mà Việt Nam cần tận dụng triệt để, đón xu hướng dịch chuyển đầu tư từ các nhà đầu tư nước ngoài đang hoạt động tại Trung Quốc, mà chủ yếu là các nhà đầu tư lớn trong lĩnh vực công nghiệp chế tạo, công nghệ cao.

5. Việt Nam cần phải làm gì?

Những phân tích trên đây cho thấy cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung tạo ra cả cơ hội và thách thức đối với ngành công nghiệp, thương mại của Việt Nam. Điều cần lưu ý là những cơ hội có được từ cuộc chiến này không dễ dàng lặp lại, bởi không phải lúc nào cũng có thể xảy ra cuộc chiến tương tự. Do đó, Việt Nam cần theo dõi chặt chẽ diễn biến cuộc chiến, cũng như tình hình thương mại giữa Việt Nam với Trung Quốc và Mỹ để có giải pháp, chính sách phù hợp kịp thời. Trong thời gian tới, Việt Nam cần chú trọng đến một số giải pháp sau:

Thứ nhất, tạo thuận lợi hơn nữa cho các doanh nghiệp sản xuất xuất khẩu sang Mỹ, đồng thời kiểm soát tránh gian lận thương mại để ngăn ngừa nguy cơ bị Mỹ điều tra, trừng phạt đối với những hàng hoá giả mạo xuất xứ Việt Nam để tránh hàng rào thuế quan. Bên cạnh đó, Việt Nam cũng cần tận dụng cơ hội nhập khẩu hàng hoá từ Mỹ để tránh cán cân thương mại với Mỹ bị chênh lệch quá lớn, gây sự chú ý và nguy cơ bị kiểm soát, theo dõi không cần thiết từ phía Mỹ. Ngoài ra, Việt Nam cũng cần kiểm soát chặt chẽ và có biện pháp ứng phó kịp thời (chống bán phá giá...) nhằm bảo vệ thị trường và các doanh nghiệp trong nước nếu hàng hoá Trung Quốc tràn vào Việt Nam gây bất ổn cho thị trường và hoạt động sản xuất trong nước, đặc biệt đối với các mặt hàng mà Trung Quốc đang bị dư thừa sản xuất như sắt, thép...

Thứ hai, cải thiện môi trường đầu tư kinh doanh, đẩy mạnh xúc tiến đầu tư và thương mại có chọn lọc, có mục tiêu, đặc biệt hướng tới các thị trường chịu tác động từ cuộc chiến, như thị trường Hoa Kỳ, EU, Canada, Nhật Bản, Hàn Quốc, Trung Quốc. Nhanh chóng triển khai thực hiện chiến lược thu hút FDI mới nhằm đón đầu các nhà đầu tư chất lượng từ các nước phát triển và ngăn ngừa dịch chuyển công nghệ lạc hậu từ Trung Quốc sang Việt Nam. Bên cạnh đó, duy trì môi trường kinh tế vĩ mô ổn định cũng là một trong những giải pháp giúp các nhà đầu tư yên tâm đầu tư, kinh doanh tại Việt Nam.

Thứ ba, hỗ trợ doanh nghiệp trong nước giúp nâng cao hơn nữa năng lực sản xuất, tham gia chuỗi cung ứng của các tập đoàn đa quốc gia dịch chuyển

khỏi Trung Quốc và tái cơ cấu chuỗi cung ứng nhằm giảm phụ thuộc vào nguồn cung từ Trung Quốc, tăng cường hoạt động kết nối kinh doanh giữa doanh nghiệp FDI và doanh nghiệp trong nước, doanh nghiệp lớn và doanh nghiệp nhỏ và vừa trong hoạt động sản xuất và thương mại.

Thứ tư, như đã phân tích ở trên, nguyên nhân sâu xa dẫn đến cuộc chiến không phải xuất phát từ thâm

hút cán cân thương mại, do vậy, xem xét tác động của cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung đối với toàn bộ nền kinh tế nên được đặt trong bối cảnh rộng hơn, kết hợp với các chính sách, chiến lược khác nhau của Trung Quốc, như Sáng kiến một vành đai, một con đường, Chiến lược Sản xuất tại Trung Quốc 2025 (MIC2025).

Tài liệu tham khảo:

FT Confidential Research (2018), *Vietnam is most vulnerable in Southeast Asia to trade war*, retrieved on August 31st 2018, from <<https://asia.nikkei.com/Editor-s-Picks/FT-Confidential-Research/Vietnam-is-most-vulnerable-in-Southeast-Asia-to-trade-war>>.

ITC Trademap (2018), *Bilateral trade between United States of America and China*, retrieved on August 31st 2018, from <https://trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=1|842|156|TOTAL||2|1|1|2|1|1|1|1|1>.

Ministry of Finance of the People's Republic of China (2018), *Lists of tariffs on which it will impose an additional 25% on products of U.S. origin*, retrieved on August 31st 2018, from <http://gss.mof.gov.cn/zhengwuxinxi/zhengcefabu/201806/t20180616_2930325.html>.

United States Trade Representative (2018a), *Section 301 Investigation Fact Sheet*, retrieved on August 31st 2018, from <<https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/fact-sheets/2018/june/section-301-investigation-fact-sheet>>.

United States Trade Representative (2018b), 'USTR Issues Tariffs on Chinese Products in Response to Unfair Trade Practices', retrieved on August 31st 2018, from <<https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/june/ustr-issues-tariffs-chinese-products>>.

VnEconomy (2018), *Căng thẳng Mỹ-Trung: Cơ hội để hàng Việt xuất khẩu vào Mỹ*, truy cập lần cuối ngày 31 tháng 8 năm 2018, từ <<http://vneconomy.vn/cang-thang-my-trung-co-hoi-de-hang-viet-xuat-khau-vaomy-20180704095434368.htm>>.